

Наталія Мех (м. Київ)

доктор філологічних наук, професор,
завідувач відділу екранно-сценічних мистецтв та культурології,
Інститут мистецтвознавства, фольклористики
та етнології ім. М.Т. Рильського НАН України,
E-mail: mno_logos@ukr.net

Мирослав Скорик у сучасному документальному кінотексті

Сьогодні ми можемо з цілковитою впевненістю говорити про неоренесанс української культури. Він проявляється в різних сферах, зокрема в музичному просторі, кінопросторі тощо. Підтвердженням цьому є все більш зростаючий інтерес до всього українського в Європі та, без перебільшення, в усьому світі. Шкода, звичайно, що частково це пов'язане з жахливими подіями останніх років – повномасштабним вторгненням в Україну Російської Федерації. Але в сучасному швидкому та строкатому, надрізноманітному всесвітньому інформаційному потоці наша країна перебуває в епіцентрі. Це сприяє поглибленій, а не поверховій увазі та вивченню феномену України як у культурному, політичному, так і в науковому середовищах.

Видатні митці, їх діяльність та життєпис, як ніхто інший, надзвичайно цікавлять фахівців із різних країн. Адже вони є носіями української ідентичності, їхні шедеври є згустками українських культурних традицій, цінностей та світоглядних орієнтирів.

Такою знаковою постаттю, носієм української ідентичності, яка цікавить наукову спільноту, не лише українську, а й світову, є Мирослав Михайлович Скорик – митець-універсал, якому в цьому році виповнилося б 85 років. Підтвердженням запиту на вивчення його творчості є, зокрема, й проведений та організований на високому професійному рівні захід – міжнародна наукова конференція «Ціннісні виміри культурно-мистецької діяльності Мирослава Скорика» (автор проєкту – доктор мистецтвознавства, професор, заслужений діяч мистецтв України, проректор з наукової роботи Національної музичної академії України, дружина Мирослава Скорика – Адріана Скорик).

Багатогранний талант М. Скорика дозволив зібрати велику кількість фахівців із різних сфер культури, які змогли представити широкому загалу свої дослідження різноманітних аспектів його творчості, поділитися своїми поглядами, міркуваннями, почути відмінні, іноді невідомі та неочікувані деталі та спогади від людей, які мали дружні та професійні контакти з видатною людиною.

Відомі діячі українського культурного простору представили своє бачення творчості Мирослава Скорика. Так, Максим Тимошенко, доктор філософії, професор, член-кореспондент НАМ України, заслужений діяч мистецтв України, ректор Національної музичної академії України (м. Київ) поділився з присутніми міркуваннями на тему «*Мирослав Скорик і його*

час: події, факти, імена»; Микола Жулинський, доктор філологічних наук, професор, академік Національної Академії наук України, лауреат Національної премії України ім. Т.Г. Шевченка, виголосив доповідь «*Мирослав Скорик як віддзеркалення епохи*», Віктор Бондарчук, доктор мистецтвознавства, професор, проректор з навчальної роботи Національної музичної академії України спробував осмислити творчість Мирослава Скорика крізь призму світоглядних орієнтирів та духовно-культурних цінностей сьогодення. Тетяна Іванівна Андрущенко, доктор філософських наук, професор, завідувач кафедри суспільних наук Національної музичної академії України, заслужений діяч культури України, Лауреат Державної Премії України в галузі освіти, зосередила увагу учасників міжнародного зібрання на темі «Естетичні цінності в структурі мистецької творчості Мирослава Скорика». Валентина Кузик, кандидат мистецтвознавства, старший науковий співробітник відділу музикознавства та музичної етнології Інституту мистецтвознавства, фольклористики та етнології імені М.Т. Рильського НАН України представила доповідь «Соціокультурологічний феномен «Мелодії» Мирослава Скорика». Було й багато інших виступів, які свідчили про важливу роль творчої спадщини Мирослава Михайловича не лише для української, а й світової культури.

Нам вдалось важливим, як учаснику цього поважного зібрання, зацентрувати увагу присут-

ніх на актуальній науковій проблемі – створенні культурного продукту високої якості на міждисциплінарному принципі. Так, важливість синтезу музики та слова при виробництві емоційно піднесеного, якісного культурного продукту демонструє сучасний кінопростір, де видатна особистість, знакова постать майстерно представлена засобами візуального мистецтва.

Привернув нашу увагу документальний кінотекст про Мирослава Скорика, як митця, творчість якого яскраво демонструє етосу українського народу на відповідному часовому зрізі. Йдеться про документальний фільм режисера Олега Карнасюка «Десять нот, що змінили Україну», який вийшов у 2020 році. Авторкою сценарію цієї кінострічки стала музикознавиця та музична критикиня Люба Морозова, а текст читає український режисер, сценарист та радіоведучий Ярослав Лодигін.

Згадуючи, як починалася робота над фільмом, сценаристка на суспільному телеканалі UA:КУЛЬТУРА поділилася своїм здивуванням: «Я була переконана, що про Скорика як українського композитора, чії твори виконують найчастіше, знято багато матеріалів. Яким же було моє здивування, коли виявилось, що якісних відео- і фотозйомок майже не проводили, а найцінніше – композитор під час репетицій, з усіма його вказівками й трактуванням – фактично не фіксували».

Ми також були переконані, що фільмів про Мирослава Скорика мало би бути значно більше. Прикро, що це усвідомлення прийшло вже після того, як майстер відійшов у кращі світи. Адже ця людина є знаковою для сучасного часового зрізу не лише в нашій країні, а й далеко за її межами.

Сьогодні є запит на фільми-байопіки про життя та творчість видатних особистостей, таких як композитор Скорик. Його постать надихає, викликає інтерес різних вікових груп, приваблює своєю не трафаретністю та молодістю душі. Тому, документальна стрічка про життєпис видатного українського митця «Десять нот, що змінили Україну» є дуже своєчасною, потрібною та має просвітницьку й виховну мету.

Глядач із перших хвилин фільму занурений у продуману та зовні невимушену, природню атмосферу, яку створюють автори. Звучить чудова музика на фоні прекрасних краєвидів, величних архітектурних шедеврів, таких як Львівська опера, та висловлюються глибокі й

переконливі думки про видатного майстра... Перша фраза, яку ми чуємо, несе неймовірно глибокий посил всім, хто починає перегляд цього документального кінотексту. А звучить вона так: «ЙОГО МУЗИКА БУДЕ ЖИТИ ДУЖЕ ДОВГО...».

І далі йдеться про відповідальність за її життя, за життя музики Скорика наступних поколінь... Маємо берегти, плекати та пам'ятати...

Знахідкою авторів фільму, на нашу думку, є свідоме звернення до людей, які особисто знали Мирослава Михайловича, були його колегами та друзями. Саме їх роздуми та спомини є надзвичайно цінними та інформативними, іноді дуже теплими, відвертими та, навіть іноді, зовсім неочікуваними. Цими людьми стали відомі в українському культурному просторі особистості, зокрема: керівник музичної редакції UA:Радіо КУЛЬТУРА Олександр Пірієв, колекціонер та музикант Павло Гудімов, сценарист і художник-аніматор Едуард Кірич, головний режисер Національної опери України Анатолій Солов'яненко, співак і композитор Сергій Фоменко, поет і видавець Іван Малкович, який за першим фахом виявився скрипалем, та відомий кінознавець Сергій Тримбач. Кожна розповідь була унікальною та проливала світло на новий ракурс, з якого глядач міг побачити Скорика таким, яким його ще не знали.

Імпонує невимушеність тональності, навіть подекуди іронічність, при викладі біографічних даних про митця у стрічці: «Штампованої біографії українського генія, на кшталт, мати співала, батько бути щедрим вчив, Мирослав уникнув. В його родині усе було по-справжньому. Справжній патріотизм, справжня освіченість, зрештою, вміння насолоджуватися життям. Батько, який походив з давнього козацького роду, у 1910-ті воював у складі Української галицької армії. З боку матері предки упродовж кількох поколінь були священниками. Дід був відомим фольклористом. Сестра бабусі – найзнаменитіша українська співачка усіх часів Соломія Крушельницька. Це вона випадково відкрила музичний талант Мирослава, коли той обурився, що її інструмент грає фальшиво. Фортепіано було настроєно на пів тона нище від звичного. Так родичі зрозуміли, що у хлопця абсолютний слух».

Цей біографічний опис красномовно свідчить не лише про шляхетність, а й про волелюбність маестро, який з дитинства міг дозволити собі розкіш говорити те, що вважав за потрібне.

Ця здатність на різних етапах проявлялася у спілкуванні з педагогами, колегами та друзями, навіть видатними митцями, такими, як режисер С. Параджанов. Не завжди це сприймалося оточуючими, проте Скорик не був би собою, якби не мав внутрішнього відчуття власної гідності та свободи.

Особливий акцент на відносинах та співпраці над культовим фільмом «Тіні забутих предків» двох геніїв є родзинкою документальної кінооповіді «Десять нот, що змінили Україну». За кадром звучить текст: «Скорик не одразу погодився на співпрацю. «Параджанов справив на мене негативне враження, – згадує композитор, – не сподобалося, що одразу почав мені тикати. – Я делаю геніальний фільм, а ти должен написати геніальную музику». Кінорежисеру прийшлося ще раз приїхати до Львова, знайти підхід та переконати композитора змінити свою думку на співпрацю. Параджанов інтуїтивно відчував, що саме музика Скорика зробить неперевершеним його майбутній кіношедевр.

Дивує, наскільки геніальні митці можуть йти за своєю інтуїцією, яку іноді називають *Голосом Бога* в людині. Саме відповідне відчуття дало підказку Сергію Параджанову зупинити свій вибір на молодому композиторові, якому було лише 25 років. Як режисер міг передчувати, що Мирослав Скорик втілить його задум так неперевершено? Адже музика до кінофільмів – це окремих світ...

І дійсно, кіномузика, як відзначає український кінокритик Сергій Васильович Тримбач, *«робить цей простір фільму набагато виразнішим передусім емоційно, тобто вона керує... композитор у фільмі значною мірою керує емоціями залу, емоціями глядача»*.

Мирослав Скорик вмів *тримати зал*. Ця здатність проявлялася в усіх сферах, де реалізовував свої таланти митець-універсал. І це завжди приваблювало не лише вдячну глядацьку аудиторію, а й колег, які могли на професійному рівні дати високу експертну оцінку культурному продукту, який творив маестро Скорик.

Документальний кінотекст звертає нашу увагу на те, що *«система, яка прийняла Скорика в свої обійми, вже більше не відпускала його. В Київській опері він обійняв посаду художнього керівника; у Київській консерваторії очолив кафедру історії української музики; став співголовою Співки композиторів. Під кінець життя Скорик обіймав вісім керівних*

посад одночасно. Звісно скаржився, що повноцінної уваги, за таких умов, усім приділити не мав можливості».

Здатність бути актуальним та сучасним для різних поколінь, не дивлячись на поважний вік, є, без перебільшення, ще одним проявом багатогранного таланту митця. Так, головний режисер Національної опери України Анатолій Солов'яненко згадує, що *«це була фантастична, унікальна людина, людина... Я дуже вдячний долі, що ця людина була в моєму житті. Людина, яка в ньому завжди залишиться. От я ніколи не відчував чи вікової прірви, чи .. інституційної. Але, при цьому, звичайно, було усвідомлення і розуміння хто поруч з тобою, з ким ти спілкуєшся, з ким ти кожного дня зустрічаєшся. .. при цьому.. цієї дистанції не було і не було не тому, що я такий, чи хтось такий. Тому, що такий був Скорик»*.

Окремо хотілося б згадати й про оперу Мирослава Скорика на дві дії, п'ять картин із прологом та епілогом «Мойсей». Автори фільму «Десять нот, що змінили Україну» знайомлять глядача з подробицями створення цього сучасного українського культурного продукту. Так, голос за кадром, який має продуману, вдало підібрану для кращого сприйняття поданої інформації інтонацію, розповідає: *«"Мойсей". Опера за гроші Ватикану із благословенням Папи Римського Іоанна Павла II. Фантастика, яка у 2001 році перетворилась на реальність. Від Папи Римського автор отримав благословення та пам'ятні подарунки. Від вітчизняних критиків – увесь спектр реакцій: від патетичного славлення до обурених звинувачень у кон'юктурі»*. Ми дізнаємося з кінооповіді, що *«музично-драматичний твір на поему Івана Франка був мрією Михайла Скорика, батька Мирослава. Сюжет про визволення поневоленого народу, його випробування, протистояння Пророка й визнаців золотого тельця, спокуси і сумніви в дорозі до істини композитор відчув, як вічний національний міф»*.

Імпонує у кінотексті можливість вільного вибору, який автори проекту дають глядачеві. Вони фактично запрошують до дискусії, спонукають до формування власного образу маестро. Щирі та неупереджені думки представників мистецької спільноти, які особисто знали майстра, висвітлюють різні грані його особистості. Так, Павло Гудімов розмірковує про те, що *«коли людина проходить стільки етапів, він іноді*

може згадувати ті періоди, як .. минуле минуле. І є композитори, які можуть мати лише один зліт. Скорик – завжди звучав».

Вдалим вкрапленням у документальне кінополотно, певною кульмінацією, на нашу думку, є слова нашого ювіляра, які можна сприймати як заповіт видатного майстра нащадкам. Вони мають бути на озброєнні в кожній професійній творчій особистості. Ці слова звучать так: *«Якщо композитор професіонал, то він повинен все писати: і легку музику, і серйозну, і авангардну .. і, найважливіше, це виробити свій стиль.. триматися його, розвивати.. і не звертати увагу на такі зовнішні впливи.. Щоби ніхто інший не диктував тобі то, що ти хочеш зробити».*

Ці слова варті особливої уваги, бо вони – це заповіт вільної людини, творця, здатного не звернути, не піддатися різним спокусам, а реалізувати закладене Богом призначення, примножити дані таланти, як у відомій всім біблійській притчі.

Неочікуваним та приємним у фільмі був і епізод, пов'язаний із вітчизняним видавцем Іваном Малковичем. Ми дізнаємося з кінострічки, що *«Скорик створив унікальний тип партитури, в якій тривожна окличність карпатських тримбїт поєднувалась із чудернацькими гуцульськими ритмами. Саме у Карпатах відбулася прем'єра першої редакції «Симфонії колядок», написаної на замовлення Івана Малковича».* Продюсер проекту «Різдвяні Симфонії» Іван Малкович згадує: *«Ми сиділи десь на одному концерті поруч, і я наважився таки запитати.. створити Різдвяну симфонію на основі колядок, щедрівок. Він погодився.*

Я наніс купу нот (бо я сам колись у минулому за першою освітою музикант-скрипаль; я закінчив музичне училище) своїх улюблених колядок, якісь свої версії. І ми зустрічалися кілька разів. І почалася робота. І перше, що мені показав з цієї Симфонії,.. це була колядка – «Бог Предвічний».

Це був останній тріумф Маестро.. була переповнена зала. Не можна було дістати квитки.. купу людей лишилися.. під театром.. Але, які це були овації, і якій настрій...».

У фіналі стрічки згадується про легендарну Мелодію й інші музичні знахідки композитора, про всенародну любов і визнання. Голос за кадром супроводжує відеоряд із концертів та виступів композитора в Національній опері України та інших визначних мистецьких майданчиках. Ми чуємо глибоко проникливі слова про знакову постать нашої культури та цілковито сприймаємо ці погляди авторів фільму, як щирі констатації існуючих реалій, пор.: *«Мирослав Скорик написав стос інтелектуальної музики, але всенародна любов його наздогнала за мелодію Ля-мінор. Її грають вуличні музики та визнані майстри в найкращих концертних залах світу. Утім і решта його партитур справді майстерні. Частина з яких вже стали симфонічними та естрадними хітами: «Гуцульський триптих», «Карпатський концерт», «Не топчій конвалій», «Намалюй мені ніч». Можливо із часом вони також зазвучать на центральних вулицях і площах. І нічого страшного, якщо трішечки фальшиво...».*

Переконані, що авторам кінотексту засобами візуального мистецтва вдалося майстерно представити видатну особистість, яка у соціокультурному просторі має авторитет та посідає особливе місце.

Вважаємо, що значна частина творчої спадщини Мирослава Скорика – це мистецькі продукти високої якості, які можуть конкурувати, та й вже, з успіхом, конкурують з іншими відомими світовими музичними шедеврами сучасного часового зрізу. Його творчість, без сумніву, має бути віднесена до Золотого фонду української культури.

Документальний нарис «Десять нот, що змінили Україну» дає можливість до деталей побачити багатогранний талант, шляхетність та волелюбність Мирослава Михайловича Скорика. І ми не можемо не погодитись зі словами Сергія Фоменка, який у стрічці висловив сум з приводу того, що людське життя кінечне...

Він наголосив, згадуючи Легенду української музичної культури, що

**«САМЕ ТАКІ ЛЮДИ МАЮТЬ ЖИТИ
ЯКОМОГА ДОВШЕ...».**